

Het geld van de Bijbel

Er zijn interessante en belangrijke waarheden in de Schrift verbonden met opmerkingen die in de tekst worden gemaakt over de valuta uit die tijd. Enkele geldstukken die worden vermeld, willen we onderzoeken met de bedoeling de bijzondere lessen na te gaan die ze bevatten.

De verloren drachme

Lucas 15:8-9

In de tweede gelijkenis van Lucas 15 vertelt de Heer Jezus over een grote zoekactie van een vrouw naar een verloren geldstuk. Hij zei: *“Of welke vrouw steekt niet, als zij tien drachmen¹ heeft en één drachme verliest, een lamp aan en veegt het huis en zoekt zorgvuldig, totdat zij die vindt?”* (vs. 8). De drachme is niet hetzelfde als de “zilverling” uit Matteüs 26:15. Het woord drachme of “dram” komt alleen voor in Lucas 15:8-9.

De drachme was een Griekse munt en daarom eigenlijk geen wettig betaalmiddel in Israël, hoewel deze qua waarde vrijwel overeenkwam met de Romeinse denaar, die ten tijde van het Romeinse gezag over Israël de wettige munteenheid was. Vanwege deze overeenkomst hebben sommigen verondersteld dat, hoewel het uitheemse Griekse woord “drachme” in de gelijkenis voorkomt, het Romeinse woord “denaar” door de schrijver werd bedoeld. Voor deze veronderstelling is echter geen solide basis. Integendeel, we bemerken dat Lucas heel vertrouwd was met de Romeinse “denaar”, want hij gebruikt dit woord drie keer in zijn evangelie.² Er moet dus een bijzondere reden zijn waarom hij hier het Griekse woord “drachme” gebruikt.

Romeins zilvergeld zou niet zo passend zijn voor het doel van de gelijkenis. Omdat het Grieks geld was, was het geen wettig betaalmiddel voor de handel. Daarom lijkt het erop dat de “drachmen” gebruikt werden voor

persoonlijke versiering van hoofd, nek of arm. Deze versiering stelde de vrouw op hoge prijs en zou ze daarom graag onaangetast willen bewaren, meer voor het gevoel dan om de werkelijke waarde. Vandaar dat het verlies van één van de tien munten de eigenares aanleiding gaf tot een intensieve zoekactie. Bij het vinden ervan riep ze haar vrienden en burens om zich met haar daarover te verheugen. Klaarblijkelijk had de drachme in het oog van de vrouw een bijzondere waarde, die de marktwaarde overtrof. Het verlies van één van de drachmen, waardoor het geheel incompleet zou zijn, zou door haar zeer betreurd worden vanwege de moeilijkheid deze te vervangen.

Dit gegeven, dat de verloren drachme voor de eigenares een speciale persoonlijke waarde bezat, maakt het eenvoudiger om de overeenkomst te ontdekken tussen de drie gelijkenissen van Lucas 15. In elk van de drie komt het persoonlijke belang van de personen sterk naar voren. Wij zien het allereerst in de belangstelling van de herder voor het schaap dat afdwaalt naar zijn ondergang, en ook in de belangstelling van de vader voor de jongste zoon die zich bevindt op de weg van de zonde, die leidt naar zijn verderf. Maar wat was de oorzaak van de speciale belangstelling van de vrouw in de tweede gelijkenis?

Als ze een arme of behoeftige weduwe zou zijn, dan kunnen we heel goed haar grote zorg over het verlies van het tiende deel van haar bezit begrijpen. Het vertegenwoordigde immers een dagloon. Maar als we erbij stilstaan dat het Griekse munten waren, die een eigen, bijzondere waarde vertegenwoordigden, dan kunnen we ons beter verplaatsen in de beschrijving van haar ijverig zoeken bij kaarslicht naar de verloren drachme en de uitbundige vreugde die het gevolg was van haar succesvol zoeken. Door het vinden van het verloren geldstuk was de verzameling munten namelijk weer compleet. Of de tien geldstukken een erfstuk of een huwelijksgeschenk waren, is niet bekend. Maar we moeten aan het bijzondere kenmerk van de gelijkenis niet voorbijgaan, namelijk dat de verloren drachme een bijzondere waarde had in de ogen van de vrouw. Zo'n grote waarde, dat ze haar vriendinnen en burens bijeen riep en zei: *“Wees blij met mij, want ik heb de drachme gevonden die ik had verloren.”*

¹ Strong 1406: drachme, een Griekse zilveren munt met ongeveer hetzelfde gewicht als een Romeinse denaar.

² Luc. 7:41; 10:35 en 20:24.

Uitleggers hebben moeite om deze gelijkenis te verklaren. Ze geven verschillende slotconclusies. Het meest algemeen is dat de vrouw misschien de Gemeente voorstelt of de Heer, die door de bedieningen in de Gemeente werkt. Maar deze uitlegging is niet in overeenstemming met de eenheid, die we mogen verwachten in de drie gelijkenissen van onze Heer. De gelijkenissen zijn bij eenzelfde gelegenheid uitgesproken met het doel het ontvangen van tollenaars en zondaars en het eten met hen te rechtvaardigen, hetgeen door de farizeeën werd veroordeeld (Luc. 15:2). De verdediging van de Heer, als we dat woord mogen gebruiken, lag in de blijdschap die in de hemel ontstond vanwege het berouw en het herstel van een zondaar. Op drievoudige wijze liet Hij zien dat God zich verheugde over de redding van zondaars, en dat feit op zich was een afdoend antwoord op alle menselijke kritiek.

In de drie met elkaar verbonden gelijkenissen toont de Heer Jezus dat de drie personen van de godheid werkzaam zijn bij het redden van mensen. In de eerste gelijkenis vinden we God de Zoon, die als de Goede Herder het verloren schaap, d.i. het huis Israëls, zoekt (Matt. 15:24). In de derde gelijkenis vinden we God de Vader, die vriendelijk is voor ondankbaren en bozen (Luc. 6:35), en die de terugkerende, verloren zoon verwelkomt in huis. De overeenstemming is volledig als we zien dat in de tweede gelijkenis niet de Gemeente, maar God de Heilige Geest wordt voorgesteld door een vrouw die ijverig bezig is het verlorene te ontdekken en te redden.

Als we deze drie gelijkenissen samenvatten onder dit gemeenschappelijke doel, zien we de waarheid van de openbaring dat God de Zoon, God de Heilige Geest en God de Vader eensgezind zijn in de liefde voor zondaars en zich verheugen over hun redding. Zo vinden we op andere plaatsen in de Schrift dat de verlostens Gods eigendom zijn en dat ze bijzondere betekenis en grote waarde voor Hem hebben (Ef. 1:14; 1 Petr. 2:9).

Het evangelie wordt aan de mensen verkondigd door de Heilige Geest, die van de hemel gezonden is (1 Petr. 1:12). De niet in het openbaar, maar binnenshuis zoekende vrouw uit de gelijkenis is een sprekend beeld van de Heilige Geest, die onzichtbaar Zijn dienst in de wereld uitoefent (Joh. 16:8). Zijn verborgen werking wordt door de Heer vergeleken met die van de wind, die waait waarheen hij wil (Joh. 3:8).

De munt heeft geen leven in zichzelf en verschilt in dit opzicht van het schaap en de verloren zoon. De Heilige Geest geeft het leven aan degenen die Hij vindt, van wie staat geschreven dat ze uit de Geest geboren zijn, hoewel ze vroeger “dood waren in zonden en misdaden” (Ef. 2:1). Vele voorbeelden van de opzoekende Geest van God worden beschreven in het boek Handelingen, dat misschien beter kan worden aangeduid als de “Handelingen van de Heilige Geest dan de “Handelingen van de Apostelen”.

Om een voorbeeld te noemen: het was de Heilige Geest, die Filippus wegreep van zijn evangeliearbeid te Samaria om de kamerling die in zijn boekrol las te vinden en te redden. Deze stond op het punt naar Ethiopië terug te keren zonder de kennis van Jezus, de Knecht van de HERE, van Wie Jesaja had geprofeteerd. Ethiopië was inderdaad een uithoek van de wereld, waarin het licht van de genade en de waarheid nog niet had geschinen. Maar het licht scheen, het verlorene werd gevonden en het einde van het zoeken was een blijde gebeurtenis. De kamerling van Kandake, de koningin van Ethiopië, vervolgde zijn weg met dezelfde blijdschap die in Samaria het deel was van allen die daar het heil hadden gevonden (Hand. 8:8, 39).

Zoals de vrouw een brandende lamp gebruikte om het vermiste te zoeken, zo gebruikt de Heilige Geest bij het zoeken naar verlorenen, die zich in duisternis en schaduw van de dood bevinden, het Woord van God, dat in geestelijke zin het licht is voor de mens (Ps. 119:105; Spr. 20:27). Hij gebruikt daartoe mensen, die in de wereld uitgaan om het evangelie te prediken en die in hun spreken geleid worden door de Heilige Geest.

Het inwendige van een oosters huis was donker, omdat het gebouwd was om het licht en de warmte van de zon buiten te houden. De verloren drachme lag in een donkere hoek, verborgen onder het riet dat lag uitgespreid op de lemen vloer. De munt was op die plek van generlei nut en diende daar ook niet tot versiering. Maar zodra het licht van de eigenares erop scheen en de verblijfplaats werd ontdekt, was hij weer van nut. De eigenares kende de waarde ervan en nu hij was gevonden, kon zij hem gebruiken zoals zij wilde.

Zo gaat het ook bij de evangelieverkondiging onder de mensen. Het licht en de heerlijkheid van Christus, die het beeld van God is, schijnt in donkere en verblinde harten (2 Kor. 4:4-6). Zondaars worden daardoor uit de duisternis tot het licht gebracht. Mensen die aan de heerlijkheid van God tekort komen, gaan roemen in de hoop op de heerlijkheid van God (Rom. 3:23; 5:2; Ef. 5:8). Het heilswerk is het werk van God, waaraan de Heilige Geest deelneemt. God heeft geen behagen in de dood van een zondaar (Ezech. 33:11). *“Hij verheft de geringe uit het stof; uit het vuil verhoogt Hij de arme om hen bij edelen te doen zitten, om hen een erzetel te laten verkrijgen. Want de grondvesten van de aarde zijn van de HERE en Hij heeft de wereld daarop geplaatst”* (1 Sam. 2:8).

De halve sikkkel en de stater

Matteüs 17:24-27

De halve sikkkel had tweemaal de waarde van de zilveren drachme, die genoemd wordt in de gelijkenis van de verloren penning in Lucas 15:8-9. De

technische naam van deze Griekse munt is didrachme³ en de koerswaarde schijnt gelijk te zijn aan de beka⁴ of de helft van de Joodse sikkal (Ex. 38:26). De sikkal zelf was gelijkwaardig aan een tetradrachme, die ook wel stater⁵ heette.

Beide geldstukken, de didrachme of halve sikkal en de stater worden maar één keer in de Nieuwe Testament genoemd. Beide komen voor in het verhaal van een bijzondere gebeurtenis in het leven van onze Heer in Matteüs 17:24-27. In de NBG-vertaling staat in vers 24 voor didrachmen “hoofdgeld” (schatting, of de halve sikkal), en in vers 27 is de stater vervangen door “een zilverstuk”.

Het voorval

“Toen zij nu in Kapernaüm gekomen waren, kwamen de ontvangers van de didrachmen naar Petrus toe en zeiden: Betaalt uw meester de didrachmen niet?” Deze belasting werd door de Joden betaald aan de priesters en Levieten voor de instandhouding van hun eigen tempeldienst in Jeruzalem. Dit is iets anders dan de belasting die werd opgelegd door het Romeinse bestuur, en die de Joden als onderworpen volk verplicht waren aan de keizer te betalen (Matt. 22:15-22).⁶

De tempelschatting vond zijn oorsprong in de bijdragen die door Mozes, Gods dienstknecht, waren opgelegd aan het volk in de woestijn. Daar beval Jahweh dat iedere mannelijke Israëliet boven de twintig jaar, of hij nu arm of rijk was, Hem een losgeld moest brengen. Dit hefoffer was de “beka” of halve sikkal (Ex. 30:11-16). Toen de volkstelling plaatsvond, bleek dat het verzamelde bedrag 603.550 beka's of 301.775 sikkals bedroeg. Deze opbrengst werd gebruikt voor de bouw van de tabernakel (Ex. 38:25-28).

We lezen dat in de dagen van Joas, de koning van Juda, deze belasting geïnd werd van het volk om de uitgaven te betalen voor het herstel van het huis des Heren, dat in die dagen nodig gerestaureerd moest worden (2 Kon. 12:4; 2 Kron. 24:5, 9). Na de terugkeer van de Joden uit de Babylonische gevangenschap kwamen Nehemia en het volk overeen, dat ieder een jaarlijkse bijdrage

³ Strong 1323: didrachmon of dubbele drachme, een zilveren munt gelijkwaardig aan twee Attische drachmen of een Alexandrijnse, of een halve sikkal.

⁴ ½ sikkal = 2 drachmen = 1 didrachme = 1 beka = ½ joodse sikkal. Er zijn tenminste drie verschillende sikkals bekend, nl. de gouden, zilveren en koperen sikkal.

⁵ sikkal = 4 drachme = 1 stater = tetradrachme.

⁶ 1 Romeinse denaar = 1 drachme. Denarius betekent “tien bevattend”. Het was een Romeinse zilveren munt ten tijde van het N.T. Hij kreeg deze naam omdat hij gelijk stond met 10 (koperen) as, een aantal dat na 217 v. Chr. verhoogd werd tot 16 as (ong. 3.898 gram). Dit was de voornaamste zilveren munt van het Romeinse rijk. Uit de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard blijkt dat een denaar toen het gewone dagloon was van een arbeider (Matt. 20:2-13).

moest geven voor de dienst van het huis van God (Neh. 10:32). Het bedrag dat bij die gelegenheid wordt genoemd, was een derde deel van een sikkal, geen halve sikkal. Misschien konden ze in hun grote armoede geen halve sikkal geven.

De vraag die aan Petrus werd gesteld, kwam niet van een belastingambtenaar in dienst van de Romeinen, die erop aandrong aan de plichten van een buitenlandse burgerlijke wet te voldoen. Het was de vraag van de Joden zelf, of de profeet uit Nazaret de gebruikelijke belasting wel wilde betalen. Het betrof de halve sikkal voor het onderhoud van de tempel en de tempeldienst. Het was meer een zaak van het zich houden aan een godsdienstige praktijk dan van gehoorzaamheid aan een politieke eis. Petrus aarzelde geen moment om in te stemmen met de eis van de wet en de godsdienstige uitvoering daarvan door zijn Meester.

Hij antwoordde direct bevestigend en ging daarna het huis binnen om de zaak aan de Heer Zelf voor te leggen, of misschien wel om te vragen hoe het geld verkregen moest worden. Maar de Heer was hem voor. Hij kende Petrus' bedoeling en verbeterde de haastige en verkeerde uitspraak van Zijn discipel. Zij die Petrus de vraag stelden, hadden nooit de vele en bijzondere gelegenheden meegemaakt zoals de discipel om te erkennen dat de grote Vorst uit het huis van David was gekomen. De vraagstellers hadden een verontschuldiging, maar Petrus had die niet. Zijn antwoord kwam helemaal niet overeen met zijn eigen onlangs uitgesproken belijdenis, en de verheerlijking op de berg. Door de openbaring van de Vader had Petrus tegen de Heer gezegd: *“U bent de Christus, de Zoon van de levende God”* (Matt. 16:16). Kort daarna hadden Zijn ogen de alles overtreffende schoonheid en majesteit van de Koning gezien, terwijl zijn oren het getuigenis uit de wolk hadden gehoord: *“Deze is mijn geliefde Zoon, in Wie Ik welbehagen gevonden heb, hoort Hem”* (Matt. 17:5). Petrus was deze verschijning in heerlijkheid door de Heer alsook zijn eerder uitgesproken belijdenis over Hem kennelijk vergeten, toen hij de belastingophalers zo haastig verzekerde dat zijn Meester de halve sikkal zou betalen.

Maar was het niet gepaster dat de Zoon van God, de Koning van Israël, schatting zou *ontvangen* in plaats van te *betalen*? De ongerijmdheid van de vraag van deze mensen had Petrus toch duidelijk moeten zijn! Voordat de discipel een woord kon uitbrengen, zei de Heer tegen hem: *“Wat denk je, Simon, van wie heffen de koningen van de aarde tol of belasting: van hun zonen of van de vreemden? Toen hij nu zei: Van de vreemden, zei Jezus tot hem: Dan zijn de zonen vrij”*. Deze woorden waren een rustige en vriendelijke terechtwijzing van de Heer in de kring van Zijn eigen discipelen. Hij handhaafde de waardigheid van Zijn eigen Persoon en de rechten die volgden uit Zijn Zoonchap.

Zelfs naar aards gebruik waren koninklijke families vrij van belastingbetaling. Deze heffingen werden opgelegd aan de *onderdanen* van het koninkrijk. De Heer Jezus, hoewel afkomstig uit Nazaret, was Davids Zoon en

Davids Heer. De tempel in Jeruzalem was het huis van Zijn Vader (Joh. 2:16). Hij was inderdaad Zoon over Zijn eigen huis, geen dienstknecht in het huis van een ander. Als de Zoon van God en de Koning van Israël was Hij geheel vrij van de verplichting om de belasting te betalen, die werd geheven om de uitgaven voor de dienst van God te bekostigen.

De Heer wilde echter Zijn rechten niet laten gelden tegenover de belastingontvangers zelf. Hoewel Hij de Koning van de Joden was (Matt. 27:11), wilde Hij op aarde leven als een onderdaan, en niet als rechter of uitdeler van de erfenis (Luc. 12:14). Hij liet zien dat Hij bereid was aan het verzoek te voldoen en de tempelschatting te betalen. Voor ons is Hij arm geworden, en Hij had geen geld in de beurs (Matt. 10:9). Maar hoewel Hij arm is geworden, zoals de Schrift zegt (2 Kor. 8:9), bezat Hij toch alle dingen. Hij liet de vergeetachtige discipel zien dat Hij Heer was over alles, en dat de zee Hem toebehoorde. Hij had die gemaakt en Hij oefende heerschappij over alles wat over de paden van de zeeën gaat (Ps. 8:9).

De Heer zei daarom tegen Petrus: *“Opdat wij hun echter geen aanstoot geven, ga naar zee, werp een vishaak uit en neem de eerste vis die bovenkomt, en als je zijn bek opendoet, zul je een stater vinden; neem die en geef hem hun voor Mij en jou.”* Hoewel de Joden Gods geboden krachteloos maakten door de overleveringen van de ouden, wilde de Heer niet door een schijnbare geringschatting van Zijn kant van een godsdienstige plicht een aanleiding geven tot struikelen. In Zijn vernedering tot de dood van het kruis zou Hijzelf een steen des aanstoets en een rots der ergernis zijn voor het volk (Rom. 9:32-33). Maar in de zaak van de tempelschatting wilde Hij elke verontschuldiging voor het ongeloof wegnemen. Daarom voldeed Hij aan het verzoek van de belastingontvangers door het betalen van het gevraagde geld. De manier waarop het geldstuk werd verkregen, diende tot lering van de discipel; en niet (voor zover wij weten) voor de belastingontvangers. De Heer toonde Petrus dat Hij, naast Koning over Israël, ook Heer was over de schepping; en dat een vis de bewaarder was van Zijn bezit.

Het wonder

De Heer stelt Zelf de voorwaarden vast om de vis te vangen. Bij nader inzicht ziet men wat een wonderlijk bewijs dit was van de alwetendheid en de almacht van Christus als de Zoon van God – zoals vooral het evangelie van Johannes toont. Het is een hulpsbron voor Zijn discipelen.

Voor het naar behoren vervullen van het woord van de Heer ten aanzien van Petrus was het noodzakelijk:

1. dat iets in de zee gevangen moest worden;
2. dat het onmiddellijk gevangen moest worden, hoewel vissers soms de hele nacht hard moesten werken en niets vingen;

3. dat de vangst één enkele vis zou zijn, gevangen met een haak, niet een aantal vissen met een net;
4. dat de vis geld moest bevatten;
5. dat het geld in de bek van de vis moest zijn;
6. dat de eerste vis die gevangen werd het geld zou bevatten;
7. dat het gevonden geld één enkel geldstuk zou zijn van de juiste muntwaarde die nodig was.

Er wordt verder niet verteld in het evangelie hoe dit wonder gebeurde. Maar er is geen twijfel mogelijk dat Petrus, die de aanwijzingen van de Meester volgde, heeft ervaren dat aan al deze voorwaarden werd voldaan. De stater was op de aangewezen plaats, en het was de juiste som die nodig was om de belasting te betalen voor twee personen. Of zoals onze Heer zei: *“voor Mij en jou”*.

In de wet van Mozes stond geschreven over deze bijdrage, dat de rijke niet meer en dat de arme niet minder mocht geven dan de halve sikkels (Ex. 30:15). Maar bij deze gelegenheid stroomt de rijkdom van de genade van Christus. Ze stijgt uit boven de armoede van de wet, om te voldoen aan haar rechtmatige eisen. Als de tempelschatting beschouwd kan worden als een bindende verplichting, dan vinden we hier een volmaakte gerechtigheid. Er was precies een halve sikkels voor ieder, niet meer en niet minder.

Eén geldstuk voor beiden

De bek van de vis bevatte niet twee halve sikkels: één voor ieder van hen; en ook niet één halve sikkels voor de Heer alleen. De Heer wilde Zich niet onderscheiden van Zijn dienstknecht en volgeling. Petrus had alles verlaten om de Heer te volgen, die niets had om het hoofd neer te leggen. Terwijl Petrus Zijn armoede deelde, toonde de Heer aan de discipel dat hij in Zijn overvloed mocht delen. Petrus zou zien dat het zilver en het goud Hem toebehoorden, evenals de vissen van de zee. De stater, die je zult vinden, is voor Mij en jou, zo zei de Heer.

Dit woord openbaart de luisterrijke genade van onze Heer Jezus Christus tegenover een belijder van Zijn naam. Petrus was één van de Zijnen, die in de wereld waren, van wie Hij zei: *“waar Ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn”* (Joh. 12:26). De discipel moet zijn zoals zijn Meester, arm als Hij, vervolgd als Hij, rijk als Hij, verheerlijkt als Hij. Aan de overwinnaars te Laodicea beloofde de Heer: *“Wie overwint, hem zal Ik geven met Mij te zitten op mijn troon, zoals ook Ik overwonnen en Mij gezet heb met mijn Vader op zijn troon”* (Openb. 3:21). Degene die gemeenschap heeft met het lijden van Christus, zal ook ingaan in de vreugde van zijn Heer. Het voornaamste kenmerk van deze unieke gemeenschap, waarvan de evangeliën en de brieven getuigen, werd op die dag in Kapernaüm zichtbaar: één stater ‘voor Mij en voor u’. In deze genadige woorden zien wij Gods liefde, die niet geeft zoals de wereld geeft, maar die alles wat ze bezit deelt met haar geliefde mede-erfgenamen.

De koperstukjes van de weduwe

Marcus 12:41-44

Hier vinden we nog een offerande van geld voor een godsdienstig doel, maar de munt heeft een andere naam en waarde. Dit offer werden niet ingezameld in Galilea en elders, zoals de zilveren halve sikkels uit Matteüs 17:24-27. Dit betreft een vrijwillig offer dat men wierp in de schatkist, die zich bevond in de voorhof van de tempel, door degenen die daar kwamen om te aanbidden. De opbrengst werd gebruikt om de kosten van de priester- en Levietendienst te bestrijden, en wat nodig was voor het onderhoud van de tempelgebouwen. Omdat het Paasfeest ophanden was, werd vanwege deze bijzondere gelegenheid overvloedig geofferd om de uitgaven te bestrijden.

Het voorval van de royale gift van de weduwe gebeurde op een ernstig ogenblik in de dienst van onze Heer. Het was nog maar een dag of drie, vier voordat Hij zou worden gekruisigd. De hopeloze toestand van het volk was voor de discipelen zojuist nog heel duidelijk gemaakt door middel van de vervloeking door de Heer Jezus van de onvruchtbare vijgenboom, die daarna vanaf de wortels verdord was. De volgende dag waren er in de voorhof van de tempel ontmoetingen met de overpriesters, schriftgeleerden en oudsten (Marc. 11:27), die Hem zochten te vangen op Zijn woorden door hun vragen (Marc. 12:13). Zij faalden echter in hun opzet om op die manier een formele beschuldiging tegen Hem in te kunnen brengen.

De Heer zat tegenover de schatkist, waar Hij ook bij een vorige gelegenheid gezeten had en het volk had geleerd (Joh. 8:20). Uit Joodse bron weten we dat dit gedeelte van de tempelgebouwen zo werd genoemd, omdat er een aantal kisten stonden waarin godvrezende mensen de offers konden brengen die ze wilden geven. De kisten hadden grote openingen of monden, die naar beneden spits toeliepen in een nauwe gleuf en die vanwege hun vorm bekend stonden als 'trompetten'.

De Heer keek toe hoe de menigte geld in de offerkisten wierp. Veel van de offeraars waren rijk en blijkbaar wierpen ze veel erin op een opvallende manier, zoals sommigen de gewoonte hebben om bij zulke gelegenheden te doen. Toen kwam er een offer van een heel bijzondere aard onder de aandacht van de Heer. Een uitzondering op de regel. Een vrouw alleen kwam naar de offerkist. Het was een eenzame, verlaten weduwe, zoals er velen waren in het land. Bovendien werd erbij vermeld dat ze arm was. Misschien was het iemand die door de hebzucht van de schriftgeleerden arm was geworden. Zoals de Heer het zojuist had gezegd had, *“die de huizen van de weduwen opeten en voor de schijn lang bidden”* (vs. 40). Haar armoede had de weduwe niet verbitterd en haar dankbaarheid aan God was ook niet opgedroogd. Zij wilde zich niet de vreugde ontzeggen om aan de grote en goede Gever iets te geven. Zij ging naar het huis des Heren met haar offer en wierp in de grote offerkist haar twee kleine

koperstukjes⁷. Marcus verklaart dit voor de Romeinse lezers van zijn evangelie door het woord 'kwadrant' te gebruiken,⁸ dat de waarde vertegenwoordigde van de koperstukjes.

Daarna ging de weduwe weg, terwijl ze zich niet bewust was van de opmerkelijke ogen van de Heer Jezus. Ze had nu geen geldelijke middelen van bestaan meer. Geen hoop voor de toekomst, behalve dan de arbeid die ze mogelijk nog kon verrichten. Zij had afstand gedaan van haar hele vermogen. Daardoor beval ze zich aan in de tedere barmhartigheid van Jahweh, die in Zijn heilige woning – waarheen zij gekomen was – de Rechter was, speciaal van de weduwen en wezen (Ps. 68:6; 146:9).

De penningen of leptas

De munten uit dit verhaal waren niet van zilver, maar van brons of koper. Ze hadden daarom een betrekkelijk geringe waarde. De rijken wierpen veel bronzen of koperen munten in de offerkist. Dat konden ze gemakkelijk doen van hun overvloed en rijkdom.

De twee penningen van de weduwe heetten "lepta". Dit is afgeleid van "lepton", en de naam is van Griekse oorsprong. In Griekenland bestond in die tijd zo'n munt, en de naam bestaat nog steeds onder de Griekse munten. De twee penningen waren samen een kwadrant (kodrantes), een kleine Romeinse munt. Omdat de kwadrant een Romeinse munt was, kon die niet worden gebruikt als offer; want het gebruik van vreemd geld was verboden in de tempel. Dat was de reden dat de geldwisselaars hun beroep uitoefenden in de voorhof van de tempel. De Heer had de vorige dag nog hun tafels omgekeerd (Marc. 11:15). Deze geldwisselaars waren natuurlijk nuttig voor hen die vanuit het buitenland naar Jeruzalem kwamen – zoals de Ethiopische kamerling – en die niet de vereiste Joodse munten bezaten.

De koperen penning of lepton, waarvan de weduwe twee stuks offerde voor de dienst van God, was ongetwijfeld de Joodse munt die bekend stond als de perutah. Het was de kleinste munt die in omloop was, en hij woog maar 15 grein.⁹ Munten van zo'n gewicht worden nog altijd geslagen voor de circulatie. (Een bronzen munt van dit gewicht werd in Londen geslagen voor gebruik op Malta, waar hij de waarde had van 1/3 cent.)

⁷ Lepton = kleine koperen munt, een achtste van een "as", ongeveer 1/5 van een cent waard (volgens de OLB).

⁸ kodrantes = een quadrans (ongeveer het vierde deel van een "as"); in het Nieuwe Testament een munt ter waarde van een Attische chalcus (ca. 3/8 van een cent) (volgens de OLB).

⁹ medicinaal gewicht. 1 pond = 375 gram = 12 ons = 96 drachmen = 288 scrupel = 5760 grein; of: 1 grein = 1/20 scrupel = 375/5760 gram = 65 mg. 15 grein = 0,975 gram ~ 1 gram.

Behalve in het verslag van dezelfde gelijkenis in Lucas 21:1-4, werd door de Heer ook melding gemaakt van de geringe waarde van de penning of lepton bij een andere gelegenheid. Daarbij zinspeelde Hij op de schuldige en strafbare toestand van het Joodse volk, door middel van de gelijkenis van de gevangen genomen schuldenaar. De Heer zei toen: *“Ik zeg u: u zult daar geenszins uitkomen voordat u ook het laatste koperstukje betaalt”* (Luc. 12:59).

Wat de penningen leren

(1) Wij willen in dit opzicht herinneren aan: *“De ogen van de HERE zijn op elke plaats: ze slaan slechte en goede mensen gade”* (Spr. 15:3). In het bijzonder in de ‘tempel’ onderzoekt Hij nauwkeurig onze motieven en de omvang van onze gaven. Onze gaven worden gewaardeerd zoals ze gegeven worden, en hun waarde wordt onfeilbaar vastgesteld. Zittend tegenover de schatkist zag de Heer ongetwijfeld enkelen die de tienden van hun bezittingen gaven. Maar hoe hoog de schatting ook was die zij zichzelf oplegden, zij schoten in vergelijking met de weduwe allemaal tekort in Zijn achting. Hij zei niet dat hun giften geen waarde hadden, maar de gift van de weduwe was voortreffelijker. Haar offer werd beoordeeld naar kwaliteit en niet naar kwantiteit. Zo oordeelde de Heer destijds, en zo doet Hij dat nu nog. Deze geschiedenis wordt ons gegeven, opdat ook wij onze gaven zullen toetsen.

De weduwe gaf God van haar armoede. De rijken gaven van hun overvloed. Een soortgelijke, opofferende geest zien we bij de gemeenten in Macedonië, die in een tijd van veel beproeving en verdrukking de overvloed van hun blijdschap toonden en in hun diepe armoede overvloedig waren geweest in de rijkdom van hun liefdadigheid (2 Kor. 8:2).

(2) God zag de werken van Zijn schepping en stelde vast dat ze zeer goed waren. Maar wat nog meer is: *“God heeft een blijmoedige gever lief”* (2 Kor. 9:7). Wat was dat een blijdschap voor onze Heer, om aan het einde van een dag van strijd vanwege de vormendienst van de godsdienstige leiders van het volk, deze eenvoudige godsvrucht en edelmoedigheid van een arme weduwe gade te slaan. Tevergeefs keek Hij uit onder de priesters en de schriftgeleerden, en de opdringende menigte, naar mensen die God vertrouwden en Hem zochten. De verfrissing en het welbehagen van Zijn geest was in deze heerlijke heilige (Ps. 16:3), hoewel zij door de farizeeën veracht zou worden. Hij was Zelf arm geworden om ons rijk te maken. Hij had alles verkocht wat Hij had, en hier zag Hij een zwakke gelijkenis met Zijn eigen grote offer.

Deze gebeurtenis schonk één van die heerlijke lichtstralen en troost aan de Man van smarten in de donkere uren van die laatste week. Er was vreugde voor Hem in de weduwe en haar koperstukjes, in het hosanna van de kinderen, in Maria van Betanië en haar

kostbare zalving, in de belijdenis en de uitroep van de boosdoener op het kruis.

Dankbaar nam de gehoorzame Zoon deze gunsten van de Vader aan, die Hem gezonden had. *“Ik prijs U, Vader, Heer van de hemel en van de aarde, dat U deze dingen voor wijzen en verstandigen hebt verborgen, en ze aan kleine kinderen hebt geopenbaard”* (Luc. 10:21). *“Zij waren de uwen en U hebt ze Mij gegeven”* (Joh. 17:6). *“Want van de zodanigen is het koninkrijk van God”* (Marc. 10:14).

(3) Het is belangrijk op te merken wat de goddelijke basis van waardering is. De maatstaf van het heiligdom is heel anders dan die van de markt. In het huis van God worden de daden getoetst (1 Sam. 2:3). Hierdoor is het mogelijk dat 30 grein koper een grotere waarde kan hebben dan 30 talenten goud. De grootheid van de gift telt niet zozeer in de schatting van het hemelse rijk, als wel het bedrag dat men voor zichzelf overhoudt. De rijken hielden nog altijd heel veel over, maar de weduwe niets. God weigert het povere offer van de arme niet, maar Hij wil het kleinzielige offer van de rijke niet aannemen (Mal. 1:13).

Er wordt wel eens gezegd dat een praktische test van de aard van ons geven de vraag aan onszelf is: ‘Hoe ervaar ik deze gave? Raakt het mij?’ Als het antwoord niet eerlijk kan worden gegeven, dan moet ik mijn gave vergroten. Als ik bijvoorbeeld €10 heb gegeven zonder dat ik het merkte, laat ik dan proberen wat het gevolg van het geven van €50 is.

(4) Voorzichtige mensen verontschuldigen zich soms voor hun nalatigheid om royaal te geven met het excuus dat hun geld door de ontvangers mogelijk verkeerd gebruikt wordt. Het is theoretisch denkbaar dat de penningen van de weduwe hebben bijgedragen aan het loon dat de overpriesters betaalden aan Judas, de verrader. Maar zeker is dat de Heer door Zijn aanbeveling de gift bewust onder de aandacht van de discipelen bracht. De arme weduwe wist niets af van het vreselijke plan van de priesters en van Judas. Haar gift was voor God, en de Heer keek naar de gezindheid in het hart van de geefster (2 Kor. 9:7). Op Zijn tijd zal de Heer niet voorbijgaan aan de daden van Judas en de verantwoordelijke leiders van het volk.

Er wordt wel eens een verkeerde toepassing gemaakt van de aanbeveling van de Heer met betrekking tot de daad van de weduwe. Soms spreken mensen erover dat ze hun penninkje¹⁰ bijdragen. Daarmee bedoelen ze dat ze maar een klein bedrag geven, of een kleiner bedrag dan ze hadden kunnen geven. Maar dit verandert niets aan de goedkeuring van de Heer, net zoals de weduwe die ontving in Marcus 12. Maar bedenk dan, voordat men zo'n uitspraak doet, dat de weduwe niet slechts één van haar penningen gaf maar alle twee. Zij gaf niet de helft van haar bezit zoals Zacheüs, maar haar hele levensonderhoud.

¹⁰ of een duit in het zakje doen.

De dertig zilverlingen

“Toen ging één van de twaalf, Judas Iskariot geheten, naar de overpriesters en zei: Wat wilt u mij geven? Dan zal ik Hem aan u overleveren. Zij nu betaalden hem dertig zilverlingen uit. En van toen af zocht hij een gelegenheid om Hem over te leveren.”

Matteüs 26:14-16; zie ook 27:3-10

In de geschiedenis van het verraad van onze Heer door Judas aan de overpriesters en de hoofdlieden van de tempel, wordt het geldbedrag dat aan de verrader werd betaald speciaal door Matteüs beschreven als 30 zilverlingen.¹¹ Deze exacte vermelding door de evangelist geeft aan dat er 30 afzonderlijke muntstukken werden overhandigd of afgewogen voor Judas. Marcus 14:11 en Lucas 22:5 gebruiken dezelfde uitdrukking, maar dan in het enkelvoud.¹² De overpriesters beloofden Judas geld (zilver) te geven. In de beide laatste teksten wordt dit woord gebruikt als een verzamelnaam, zoals wij nu zeggen om iemand in goud of zilver te betalen, in tegenstelling tot een betaling in papier of met een cheque.

De tijd was gekomen waarvan de Heer had gesproken tot de godsdienstige leiders van de Joden: *“dit is uw uur en de macht van de duisternis”* (Luc. 22:53). De overpriesters, schriftgeleerden en oudsten van het volk kwamen samen in de voorhof van Kajafas en beraadslaagden samen, dat zij Jezus met list zouden grijpen en doden. Hun besluit om de uiterste straf toe te passen was geen overijlde beslissing, maar werd na veel overleg genomen door het formele gezag van de Hoge Raad van het Joodse volk. Op dat ogenblik kwam Judas bij hen en bood vrijwillig aan om de Heer Jezus voor een vergoeding in hun handen over te leveren. Hij zei: *“Wat wilt u mij geven? Dan zal ik Hem aan u overleveren. Zij nu betaalden hem dertig zilverlingen uit”* (Matt. 26:15). Dat was het bedrag dat zij hem wilden geven om de Rabbi uit Nazaret in hun macht te krijgen. De 30 zilverlingen moeten daarom worden beschouwd als de nationale schatting van Hem, die als haar Koning tot de dochter van Sion was gekomen.

En zoals de Joodse Raad bereid was dit bedrag te geven, zo was Judas bereid zijn Meester aan de dood over te leveren voor deze vergoeding. Dit overeengekomen bedrag kan niet bij toeval genoemd zijn. De leden van het Sanhedrin waren allemaal bekend met de Schriften. Ze waren allemaal ijverars voor de wet en uitstekend bekend met de wetten van oude bedeling. Daarom kunnen zij niet onbekend geweest zijn met het feit dat 30 zilveren sikkels de vergoeding vormden, die door Mozes was voorgeschreven als betaling aan de eigenaar van een mannelijke of vrouwelijke slaaf die dood gestoten was

door een os (Ex. 21:32)¹³. Zij moeten ook geweten hebben dat 30 zilverstukken in de profetie van Zacharia worden genoemd (Zach. 11:13).

Dat was dus de prijs die de zonen van Israël hadden gezet op de Heer Jezus, en dat was de prijs die de afvallige discipel wilde aannemen. *“Voor u dan die gelooft, is dit kostbare”* (1 Petr. 2:7). Voor Zijn eigen volk was Hij de Verachte en de Verworpenen. In hun ogen kon de Messias verkwaanseld worden voor de prijs van een slaaf.

Wat waren de zilverstukken?

Eerder is gezegd dat het woord zilverstuk in Lucas 15:8-9 een drachme betreft, een Grieks zilverstuk en dat dit woord in het Nieuwe Testament nergens anders voorkomt. Het woord “arguria” dat wordt gebruikt voor de betaling aan Judas heeft een algemene betekenis; het geeft alleen aan dat de munten van zilver en niet van goud, koper of brons waren gemaakt. Het geeft dus geen aanwijzing betreffende de waarde of de naam. Er wordt alleen gezegd dat de verrader 30 zilverstukken ontving.

Enige hulp in dit opzicht blijkt uit het verband van de tekstplaats. Daar zien we dat de priesters het geld uit de tempelschat namen. Want we lezen dat Judas later het zilver naar de tempel terugbracht en in de heilige plaats wierp. De priesters gebruikten het geld toen om het veld van de pottenbakker te kopen, wegens hun gewetensbezwaren om het ‘bloedgeld’ in de offerkist te werpen. Daar werden de heilige gaven opgeslagen of neergelegd (Marc. 7:11). Als deze zilverstukken eerst uit de tempelschat waren genomen, zou dat voldoende reden zijn geweest om te geloven dat het sikkels of staters waren, die opgehaald waren als belastingheffing door de priesters van het Joodse volk met het oog op het onderhoud van de tempel.

Sommigen hebben deze zilverstukken wat voorbarig aangezien als Romeinse denaren of zilveren penningen. Het is heel onwaarschijnlijk dat de huichelachtige Joodse priesters de betaling zouden doen in Romeins geld, dat het beeld en opschrift droeg van de door hen verfoeide overheerser. De gevangenneming van de Rabbi uit Galilea was een godsdienstige zaak voor hen, en viel daarom onder de rechtsbevoegdheid van de Raad. Ze waren echter verplicht zich te beroepen op de Romeinse rechter, omdat zijzelf de doodstraf niet mochten toepassen waarvan zij beweerden dat die door hun wet werd geëist (Joh. 19:7).

Geldwisselaars zaten in de voorhoven van de tempel. Het is daarom onwaarschijnlijk dat de tempelschat Romeinse munten bevatte, als er zo’n eenvoudige manier om geld te wisselen voorhanden was.

¹¹ arguria

¹² argurion

¹³ In Exodus is deze zilveren sikkels 1/3000 van een talent, gelijk aan 132 gram.

Ook het feit dat het bedrag zelf was gebaseerd op de som die door de wet was voorgeschreven als vergoeding voor de dood van een slaaf, werkt in het voordeel van de overeenkomst met de tempelbelasting. Deze was namelijk gegrond op het zoengeld dat werd voorgeschreven door diezelfde wet. Samenvattend kunnen we zeggen dat het uitbetaalde geld eerder 30 sikkels of staters geweest is dan 30 denaren of penningen.

Welke profetie werd vervuld?

Nu enkele woorden over de profetie die Matteüs aanhaalde en waarvan hij aangaf dat deze werd vervuld. *“Toen is vervuld wat gesproken is door de profeet Jeremia, die zei: En zij namen de dertig zilverlingen, de waarde van de Gewaardeerde, waarop die van de zonen Israëls Hem gewaardeerd hadden, en gaven die voor de akker van de pottenbakker, zoals de Here mij had opgedragen”* (Matt. 27:9-10).

Uit deze aanhaling kan men zien dat Matteüs aantoonde dat de profetie voorzegde:

1. wat het juiste bedrag aan geld was;
2. dat dit geld de schatting was waarmee de Israëlieten Hem waardeerden;
3. dat dit bedrag uiteindelijk werd betaald voor de akker van de pottenbakker;
4. dat deze daad gebeurde overeenkomstig de wil van God.

Matteüs zegt dat deze profetie van Jeremia was. Maar als wij het Oude Testament nakijken, vinden we geen spoor van zo'n profetie in het boek Jeremia. In Zacharia vinden we een profetie die in algemene zin erop lijkt, maar geen exacte woordelijke overeenkomst vertoont. We lezen daar: *“Werp ze heen voor de pottenbakker: een heerlijke prijs die ik waard geacht ben geweest van hen! En ik nam die dertig zilverlingen, en wierp ze in het huis des HEREN, voor de pottenbakker”* (Zach. 11:12-13).

De belangrijkste kenmerken van de profetie van Zacharia zijn:

1. De 30 zilverlingen worden beschouwd als de huur of het loon dat is betaald aan de Goede Herder voor Zijn diensten onder het volk;
2. Jahweh vraagt Hem dat geld weg te werpen voor de pottenbakker;
3. Hij spreekt van de 30 zilverlingen in verachting als 'een heerlijke prijs';
4. De Herder werpt ze naar de pottenbakker in het huis des Heren.

Als we Matteüs vergelijken met Zacharia, vinden we een algemene overeenstemming tussen:

1. het noemen van de 30 zilverlingen;
2. dat dit bedrag wordt gezien als de waarde van de Heer Jezus geschat door Israël;
3. het betalen van dit bedrag aan de pottenbakker;
4. het soevereine doel van God dat de boze gedachten van de mensen overheerst.

Maar er zijn ook treffende verschilpunten. Zacharia beschrijft een tweespraak tussen Jahweh en de Herder over het loon dat Hem aangeboden wordt, en dan Zijn wegwerpen ervan in het huis des Heren. Terwijl Jeremia, zoals aangehaald bij Matteüs, de priesters voorstelt die de dertig zilverstukken namen als “de waarde van Hem die de kinderen van Israël waardeerden” en ze gaven voor het veld van de pottenbakker.

Welke profetie haalde Matteüs aan? Wij geloven dat hij een profetie aanhaalde die *gesproken* is door Jeremia, zoals hijzelf bevestigt in zijn evangelie. Het eerste evangelie was in het bijzonder geschreven voor de Joden en het geeft overvloedige bewijzen uit het Oude Testament, dat Jezus de Christus was. Wij geloven niet dat Matteüs zo onwetend was, dat hij onbekend was met de profetieën van Jeremia en Zacharia. Wij geloven ook niet dat hij een fout maakte en zo slordig was om per abuis de naam Jeremia op te schrijven in plaats van Zacharia. De veronderstelling van zo'n vergissing is verwerpelijik voor wie gelooft in de goddelijke inspiratie van de Schrift.

Niet alle profetieën, door geïnspireerde mannen gegeven, zijn aan de Schrift toevertrouwd. De profetie van Henoch wordt alleen verteld door Judas (vs. 14). De woorden van onze Heer Jezus die aangehaald worden door Paulus, worden niet in de evangeliën vermeld (Hand. 20:35). Waarom zou Matteüs geen profetie kunnen aanhalen die door Jeremia gesproken is, maar niet in zijn boek is opgeschreven? Matteüs haalt in hoofdstuk 2:18 wel een profetie aan van Jeremia, die geschreven staat in Jeremia 31:15. Zacharia profeteerde ook over de 30 zilverlingen, maar bekeek de gebeurtenis vanuit een ander oogpunt, zoals hierboven uiteengezet. Deze profeet legde de klemtoon op de verachtelijke waardering door het huis van Israël van de dienst van de Goede Herder; en hij voorspelde verder dat het loon aan de oorspronkelijke bestemming zou worden onttrokken om gegeven te worden in de hand van de pottenbakker, omdat de Here de boze plannen van Zijn volk verwierp. Zo gezien zijn de teksten in Zacharia en Matteüs niet met elkaar in tegenspraak; ze vullen elkaar aan alsook de mondelinge profetie van Jeremia.

Oorsprong: [Words of Help](#) 63-117

Oude Sporen 2012

